

מצווה ל"ג - כיבוד הורים

נקודות מרכזיות במצווה

- הגדרת המצווה ומשמעותה המעשית
- שורש המצווה - הכרת הטוב. הקשר בין הכרת הטוב להורים לבין הכרת הטוב לה'.
פרטי הלכות במצווה
- חיוב נשים נשואות במצווה - בכפוף לצרכי ביתן.
- כפיה על המצווה

דגשים בהוראה

"אי זהו כיבוד?" -

הגדרת המשמעות המעשית של המצווה שונה מן המשמעות המקובלת והשגורה של מושג ה"כבוד".
חכמינו מגדירים את הכיבוד כדאגה לצרכיהם של ההורים וסיוע להם בפעולות כמו אכילה ושתייה, לבוש וכו'.
יש לשים לב להגדרה זו (שכמובן איננה שוללת גם את הצורך לנהוג בכבוד וביחס ראוי כלפי ההורים).
ראו עוד בהרחבות.

אב שמחל על כבודו - מחול

יש להדגיש שאין מדובר כאן על מחילה במונח השגור של סליחה על פגיעה שנעשתה.
משמעות המחילה כאן היא ויתור. כאשר ההורים מוותרים לילדיהם על חובותיהם, ואינם מעוניינים שיסייעו להם
באותם דברים שהמצווה מחייבת - אין הילדים חייבים בכך. המחילה פוטר את אותם.

חיוב נשים נשואות במצווה

מדבריו של ספר החינוך עולה שיש להבחין בין חיובה של אשה שאינה נשואה - שחיובה בכיבוד הוריה ובדאגה לצרכיהם
זהה לשל איש, לבין חיובה של אישה נשואה.
מניסיון העבר, ניסוחו של ספר החינוך (לגבי נשואה) "בכל עת שלא ימנעו אותן בעליהן" עשוי לעורר תרעומת בכיתות של
בנות, על כך שהאישה תלויה בהחלט בעלה. בסיכום המצווה שבחוברת הוספתי מעט, על מנת להבהיר שהמטרה היא
הדאגה לצרכי ביתן, וכן שלום בית. חשוב להדגיש שהמטרה איננה חלילה רדיית הבעל באשתו, אלא כינון סדר עדיפות
נכון וראוי שבו האחריות שלה לילדיה ולביתה קודמת לחובתה כלפי הוריה.
כמו כן אפשר וראוי להבהיר שכאשר זה מתאפשר - כל הבית מרוויח מההשקעה בכיבוד הורים, וכולם לומדים מהדוגמה
שההורים נותנים ביחסם לסבא ולסבתא.
והדגשה נוספת - הבדל זה, בין אישה נשואה לרווקה, נכון לגבי מצוות כיבוד הורים, שעניינה כאמור דאגה לצרכיהם, דבר
הדורש זמן וכוחות. אך במצוות "מורא", שעוסקת ביחס להורים ובהימנעות מלזלזל בהם ובכבודם - בכך אין הבדל בין
אישה נשואה למי שאינה נשואה, וכולן חייבות בכך בדיוק כמו הגברים.

הרחבות

(בכל הנוגע להרחבות, יש לשקול היטב האם ההרחבות לא עלולות לבלבל את התלמידים. חשוב שהתלמידים ידעו להבחין מה נכלל בדברי ספר
החינוך ומה מהווה תוספת).

מהו כיבוד הורים?

כפי שכבר כתבנו, חז"ל הגדירו את הכבוד כדאגה לצרכיהם של ההורים.
אולם המשמעות הרחבה יותר של המצווה נוגעת בהיבטים נוספים שמאד מעסיקים את התלמידים -
האם חובה לשמוע בקול ההורים? אם כן, באילו נושאים?
האם ההורים יכולים לקבוע עבורנו באיזו מגמה נלמד? אילו בגדים נלבש?
גם שאלת היחס להורים מעסיקה אם לא מטרידה רבים מבני הנעורים, הנמצאים בעיצומו של גיל ההתבגרות.
לימוד מצווה זו הוא גורם מזמן חשוב ביותר לעיסוק בנושא זה.

הכרת טובה להורים - ומתוך כך לקב"ה

ספר החינוך מדבר פעמיים על הקשר בין היחס להורים לבין היחס לקב"ה. בשורש המצווה הוא כותב שהכרת הטוב להורים תביא להכרת טובה לבורא בסיום המצווה הוא מגדיר את מי שאינו מכבד את הוריו כ"מתנכר לאביו שבשמים". מעבר לעובדה שמדובר במידה משותפת של הכרת הטוב, כדאי להבחין בקשר ובדמיון שבין טובות ההורים לטובותיו של הבורא.

הורים הם הצינור שדרכו הקב"ה ברא אותנו. לכן הם מייצגים עבורנו את הקב"ה, את מקורנו. בתלמוד (קידושין לא, ב) מסופר שרב יוסף היה קם כשהיה שומע את צעדיה של אמו מתקרבים, והיה אומר "אקום מפני השכינה שבאה". הוא ראה בה גילוי של אלוקות עבורו. לכן, כידוע, מצוות כיבוד הורים מופיעה בין חמש המצוות הראשונות בעשרת הדברות, שמקובל להגדירן כמצוות שבין אדם למקום.

מידת הכרת הטוב

מידה זו של הכרת טובה היא מיסודות היהדות, החל מהמילים הראשונות בבוקר - "מודה אני", ועוד מאבי האומה - אברהם אבינו, שלימד את כל אורחיו להכיר את בוראם באמצעות הברכה והכרת הטוב. ישנן עוד מצוות המחנכות אותנו להכרת הטוב, ואפילו למרים שבאויבינו - כמצוות "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו". כדאי וחשוב מאד לגעת בנושא זה, ואולי אף לחשוב על פרויקט יישומי שבו התלמידים יביעו הכרת טובה - להורים, לצוות בית הספר (גם הלוגיסטי), לעובדי ציבור שונים וכו'.

שכרה של מצוות כיבוד הורים

נביא כאן רעיון קצר בנוגע לשכרה של מצווה זו - "למען יאריכון ימך". בדברי חז"ל (קידושין לט, ב) ניתן למצוא גישה הסוברת שמשמעותה של אריכות הימים אינה בהכרח בעולם הזה. כך דרש ר' יעקב בעקבות מעשה באדם שעלה לראש העץ במצוות אביו, ומת. ועל כן באר ר' יעקב שאריכות הימים עוסקת ב"עולם שכולו ארוך", כלומר בעולם הבא. ניתן להציע ביאור רעיוני נוסף, למשמעותה של אריכות הימים. כל אחד מאתנו נולד בנקודת זמן כלשהי, והולך לעולמו בנקודה אחרת, כשהמרחק בין נקודות אלו הוא אפסי ביחס למהלך ההיסטוריה ולימות העולם. אנחנו בסך הכל פירור קטן בתוך מרחב אין סופי של חיים. אולם ישנה דרך בה נוכל להוסיף לקיומנו ממד נצחי. הקשר בין הדורות, החיבור לשלשלת הדורות שמראשית הבריאה, ועד לאחרית הימים - הופך כל אחד מאיתנו לבעל משמעות שחורגת מעבר לשנות חייו האישיים. כיבוד ההורים והקשר הנכון לדורות שלפנינו מעניק לחיינו אריכות ימים במובן של שייכות למהלך הכולל של עם ישראל והאנושות. בכך אנחנו פוסקים מלהיות פירור קטן וחולף, אלא חלק משרשרת ארוכה ונצחית של חיים ומשמעות.

"כבוד" מול "מורא"

המצווה שבה אנו עוסקים היא מצוות **כיבוד** הורים, שמשמעותה המעשית היא בעיקר דאגה לצרכיהם. כידוע, ישנה מצווה אחרת - "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג), או בכינויה "מורא אב ואם", שעניינה הוא היחס להורים, ההימנעות מלזלזל בהם, והתנהגות כלפיהם כמו אל מי שיראים ממנו. גם זו מצוות עשה, אך היא מתבטאת בעיקר בהימנעות ולא בעשיה. היא כוללת את האיסור לסתור את דברי ההורים או לשבת במקומם, וכדומה. כפי שכבר כתבנו, במצוות מורא אב ואם כל הנשים חייבות ללא הבדל בין רווקה לנשואה.